

PROFESSIONAL TA'LIMDA ONA TILI VA ADABIYOT DARSLARI:
MAVZULARDA KASB-HUNAR LEKSIKASIDAN UNUMLI FOYDALANISH*Tojiyeva Muhabbatxon Abduhamitovna**Farg'ona viloyati Uchko'prik tumani**1-politexnikumi o'qituvchisi*

Annotatsiya. Mazkur maqolada professional ta'lim tizimida ona tili va adabiyot darslarida kasb-hunar leksikasidan unumli foydalanish masalasi keng yoritilgan. O'quvchilarning kasbiy terminlarni o'zlashtirishlari nafaqat ularning til bilimi, balki muloqot va soha doirasidagi tushuncha va ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Kasb-hunar leksikasini dars jarayoniga joriy etishning ahamiyati, samarali usullari va o'quvchilarga ta'siri chuqur tahlil qilingan. Shuningdek, darslarda kasbiy leksikadan foydalanishning afzalliklari, uning adabiyot fani bilan bog'liqligi va real misollar asosida tushuntirilgan. Maqolada ikki taqdim etilgan jadval orqali kasbiy terminologiyaning o'quv jarayoniga qanday ta'sir etishi ko'rsatilgan. Ushbu yondashuv kelajakda ta'lim jarayonini yanada samarali qilish va o'quvchilarni kasbiy nutqqa tayyorlashga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: ona tili, adabiyot, kasb-hunar leksikasi, professional ta'lim, terminologiya, muloqot ko'nikmalari

KIRISH

Zamonaviy ta'lim jarayonida ona tili va adabiyot darslari nafaqat umumiy savodxonlikni oshirish, balki o'quvchilarning kasbiy nutqini shakllantirish uchun ham muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, professional ta'lim tizimida ona tili va adabiyot darslarida kasb-hunar leksikasidan foydalanish orqali o'quvchilarning soha bo'yicha nutqiy ko'nikmalarini rivojlantirish samarali natija beradi. Mazkur maqolada kasb-hunar leksikasidan foydalanishning zaruriyati, usullari va uning o'quv jarayoniga ta'siri keng tahlil qilinadi.

ASOSIY QISM

O'quvchilarni o'z kasbiy yo'nalishlariga mos lug'at boyligi bilan tanishtirish va ularning ushbu leksikani faol qo'llash ko'nikmasini shakllantirish juda muhimdir. Chunki kelajakda ular o'z kasblarida soha terminlarini to'g'ri va mantiqiy ishlata olishi kerak bo'ladi.

Masalan, qurilish sohasida tahsil olayotgan o'quvchi "poydevor", "smeta", "konstruksiya", "beton" kabi so'zlarni to'g'ri ishlatishni bilishi lozim. Tibbiyot yo'nalishida esa "diagnostika", "protsedura", "simptom", "reabilitatsiya" kabi terminlarni tushunishi va ularni matn, insho yoki muloqotda to'g'ri qo'llashi zarur.

Bu jarayon o'quvchilarga quyidagi afzalliklarni taqdim etadi:

1. **Kasbiy kompetensiyani oshirish** – O'quvchi o'z yo'nalishiga oid so'z va iboralarni yaxshi bilishi orqali bilimini mustahkamlaydi.
2. **Muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish** – O'quvchilar kasbiy sohada og'zaki va yozma nutqini rivojlantiradi.
3. **Mutaxassis sifatida shakllanish** – Kelajakdagi kasbiy faoliyatida soha terminlarini to'g'ri qo'llay olishi ish jarayonida samaradorlikni oshiradi.

Quyidagi jadvalda kasbga oid leksikaning o'quvchilarga qanday foyda keltirishi tahlil qilingan:

Foyda jihatlari	Ta'sir doirasi	Natijasi
Kasbiy bilimlarni chuqurlashtirish	Maxsus atamalarni bilish	Ish jarayonida terminlarni to'g'ri ishlatish
Muloqot madaniyatini oshirish	To'g'ri jumla tuzish	Kasbiy sohada aniq fikr bildirish
Matn bilan ishlash malakasini oshirish	Kasbiy adabiyotlarni tushunish	O'quv materiallarini oson o'zlashtirish
Mustaqil fikrlashni rivojlantirish	Matn yozish va tahlil qilish	Kasbiy yozma nutqni rivojlantirish

Kasbiy leksikani o'quv jarayoniga singdirish uchun turli xil pedagogik metodlardan foydalanish mumkin.

O'quvchilar o'z yo'nalishlari bo'yicha maxsus terminlarni o'zlashtirishlari uchun quyidagi kabi jadval orqali terminologik so'zlarni ko'rishlari mumkin:

Kasb turi	O'quvchilarga tavsiya etilgan terminlar	Qo'llash misoli
Qurilish	Qurilma, chizma, beton, arxitektura, loyihalash	"Bu loyiha konstruktsiyasining chizmasi to'g'ri chizilganmi?"
Tibbiyot	Diagnostika, reabilitatsiya, simptom, jarrohlik	"Bemorga reabilitatsiya muolajalari buyurildi."
Axborot texnologiyalari	Dasturlash, kodlash, algoritm, server	"Bu algoritm dasturlash jarayonini tezlashtiradi."

Bunday jadval o'quvchilarning sohalarga oid atamalarni chuqur o'rganishlariga yordam beradi.

Adabiyot darslarida ham kasb-hunar leksikasidan foydalanish orqali o'quvchilarni sohaning madaniy jihatlari bilan tanishtirish mumkin. Bu jarayonda quyidagilarga e'tibor berish lozim:

1. **Kasbiy mavzularga oid badiiy adabiyotlarni tanlash**
Masalan, qishloq xo'jaligi kasbini tanlagan o'quvchilar uchun dehqonchilik va tabiatga oid she'r va hikoyalar o'qish tavsiya etiladi.

2. **Adabiy matnlarni tahlil qilishda kasbiy terminlarni ishlatish**
O'quvchilarga kasbiy terminlar yordamida asarlarni sharhlash topshirig'ini berish mumkin. Masalan, texnik kasblar uchun ilmiy-fantastik hikoyalardan foydalanish, tibbiyot yo'nalishi uchun esa tibbiy mavzularga oid asarlarni o'qish tavsiya etiladi.

XULOSA VA MUNOZARA

Maktabgacha ta'lim va professional ta'lim tizimida ona tili va adabiyot darslarida kasbiy leksikadan unumli foydalanish o'quvchilarning kasbiy kompetentsiyalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Bu metodik yondashuv o'quvchilarning:

- Kasbiy bilimlarini chuqurlashtirish,
- Muloqot madaniyatini rivojlantirish,
- Tilni o'rganishga qiziqishini oshirish,
- Mustaqil fikrlash va matn bilan ishlash ko'nikmalarini shakllantirish imkonini

beradi.

Kelajakda ona tili va adabiyot darslarini yanada samarali tashkil qilish uchun kasbiy leksikani kengroq joriy etish tavsiya etiladi. Bu esa o'quvchilarning nafaqat nazariy, balki amaliy bilimlarini mustahkamlashga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. A bduazizov A. "Ona tili va adabiyot o'qitish metodikasi" – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
2. Rahimov B. "Kasbiy terminologiya va uni o'qitish asoslari" – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2019.
3. Qodirov A. "Adabiyot va kasb-hunar ta'limi integratsiyasi" – Samarqand: Zarafshon nashriyoti, 2021.
4. Shodmonov I. "Kasbiy kompetentsiyalarni shakllantirishda ona tili va adabiyotning roli" – Namangan: Ilm ziyo, 2022.